

**Он чогор азырал
белетөөрине!**

**Агитатордын
БЛОКНОДЫ**

1981

ИЮНЬ

6 №

Запастагы генерал-майор нөк. М. Д. Холод

Бастыра ороондордын пролетарийлери, бириккилегер!

АГИТАТОРДЫН БЛОКНОДЫ

КПСС-тин Горно-Алтайский обкомынын
пропаганда ла агитация бөлүги

1981 j.
июнь
№ 6

АЛТАЙДЫН БИЧИКТЕР ЧЫГАРАР ИЗДАТЕЛЬСТВОЗЫНЫН
ТУУЛУ АЛТАЙДАГЫ БӨЛҮГИ

БАЖАЛЫКТАР

Арбынду азырал — једимдердин төзөлгөзи	3—7
Иштин эрчимин тыңыдар, чыңдыйын јарандырап	8—11
Ыраактагы күнчыгыш: бүдүмјиге јол	12—15
Искусствонун болужыла	16—19
Ветеран иштегенче	20—24
Городто ло јурт јерде јуртагандардын јадын- јүрүминин кемин јуукташтырап	25—29
21 июнь — медишчинин күни	30—33
Идеологический звенолор керегинде	34—36

БЛОКНОТ АГИТАТОРА

Редакционная коллегия

Подписано к печати 10/VI 1981 г. Усл. п. л. 2. Уч.-изд. л. 1,64. Заказ 2106. Тираж 500. Формат 60 × 84 1/16.
Цена 4 коп. АН 02115.

ГорноАлтайское отделение Алтайского книжного издательства, г. Горно-Алтайск, ул. Горно-Алтайская, 36. Горно-Алтайская типография, пр. Коммунистический, 27.

АРБЫНДУ АЗЫРАЛ — ЈЕДИМДЕРДИН ТӨЗӨЛГӨЗИ

КПСС-тин XXVI съездинин документтеринде ороннын албаты-хозяйствозын көдүрери жанынан совет албаты бүдүрген сүреен элбек төзөмөл иштердин итотторы көргүзилген, советский экономиканы он биринчи бешжылдыкта ла 1990 жылга жетире өйдө там тыгыда өскүретен задачалар тургузылган.

Јурт хозяйствонун жаан учурлу сурактарын бүдүрери жанынан партия өткүретен иштер КПСС-тин эмдиги өйдөги аграрный политиказында чокумдалып темдектелди. Бистин партия бу аграрный политиканы жүрүмде бүдүрип, эткен жаан иштердин шылтуунда јурт хозяйство ичкери өзө берди, онын материально-технический аргалары тыгыды, јуртхозяйственный производстводо иштин эрчими бийиктеди, чындыы јаранды.

Је андый да болзо, албаты-јонды аш-курсакла, промышленностьты сырьело канча ла кирези көп јеткилдеери жанынан алза, бүгүнги күнде једикпестер ле тутактар болуп турганы партиянын XXVI съездине КПСС-тин Төс Комитединин Отчетный докладында темдектелди.

Совет улусты аш-курсакла үзүк јок јеткилдеер ишти кыска өйдин туркунына бүдүрерге аш-курсакты көптөдөтөн иштердин аңылу программазы тургузылган.

Партиянын съезди тургускан баштапкы задача — албаты-калыкка эн керектү јуртхозяйственный продукцияны, элден озо этти ле малдан алар өскө дө продукталарды көптөдөри. Оныла колбой мал өскүрер ишти тыгыдар задача туруп јат.

Мал өскүрер иш једимдү болоры малдын азыралы јеткил болгонынан, жүзүн-башка ла ток азыралды артыкташтыра белетегенинен камаанду. Онын учун азырал белетеер ишти тыгыдары, общественный малды керектү азыралла јеткилдеери партийный орга-

низациялардын, советский ле журтхозяйственный органдардын, колхозтордын ла совхозтордын башка-раачыларынын ла специалисттеринин, коммунисттердин ле журт јердеги бастыра ишчилердин алдында бүгүнгү күнде турган төс задача болуп јат.

Бүгүн Туулу Алтайдын јер ижиндеги ишчилери аштын, малга азырал эдер, өскө дө культуралардын бийик түжүмин өскүрип алар иштер өткүрип турулар. Јаскы кыра ижи, өткөн 1980 жылдагызына көрө бийик төзөмөлдү башталала, агротехнический кыска өйгө өтти. Үрендеген ашты ла азырал культураларды кичееп өскүреле, жылыту јоктон јуунадып алза, общественный мал ток азыралла јеткилделер.

Быјылгы жылда бистинг областьтын колхозторы ла совхозторы 187 мун тонна өлөң, 29,6 мун тонна сенаж, 63,4 мун тонна моноазырал, 293 мун тонна силос, 26,0 мун тонна салам, 9,5 мун тонна өлөң-кулур белетеер ле 54,1 мун тонна аш јуунадып алар учурлу. Азырал единицаларга көчүрзе, 238 мун тонна азырал белетеер керек, ол азырал белетеерге былтыргы јарамыкту айалгада эдилгенинен 38 мун тоннага көп.

Бу сүреен јаан ла күч задача, је оны бүдүрери кыйалта јоктон керектү, бүдүргедий аргалар да јеткил бар. Бу задачаны јенүлү бүдүрери хозяйствонун башкараачыларынын, баштамы партийный организациялардан төзөмөл, јартамал-политический ишти кезем јарандыраын некеер. Бу иштерди бийик кеминде төзөп өткүргени азырал белетеер иштерди јенүлү өткүрерин јеткилдеер.

Малга азырал белетеер иштер башталарына јетире көп тө өй артпады. Онын учун бу арткан күндерди журтхозяйственный культуралардын түжүмин канча ла кирези бийиктедерине тузаланар керек. Аштын ла үрендеп өскүрген өскө дө культуралардын кыраларын одоор, керектү јерлерде сугарар, минеральный удобрениелерле азыраар, өлөң эдетен јерлерди арчыыр керек. Областьта быјыл 22,0 мун гектар јер сугарылар. Кыраларга агротехнический кичеемел керектү, пропашной культуралардын кыралары эки катаптан ас эмес чөп өлөңнөң одолып јазалар учурлу. Чөп-өлөңдөрлө, каршулу курт-конустарла, өзүм-

дерди артадар ооруларла химический эп-аргаларла тартыжарын элбеде өткүрер керек. Бу ишти «Журт-хозхимиянын» областтагы ла аймактардагы биригүлери башкарып өткүрер учурлу. Агротехнический ле химический эп-аргаларла өзүмдерди корыыр иштерди бойынын ойинде түрген өткүрер керек. Агрегаттар эки ле үч сменадаг иштезе жакшы болор.

Партийный, советский ле журтхозяйствeнный органдар хозяйстволордо азырал белетейтен техниканы ремонттоп жазап тургандарын күнүн сайынгы шинжүдө тудары керектү. Эртен өлөнгө чыгатын болзо, бүгүн, өлөнг чабатын, жууп обоолойтон техниканы жазайтаны — жастыра иш. Анайда эткенде көп колхозтор ло совхозтор азырал белетеер ишке он — он беш күн оройтыйла кирип жадылар. Онон улам чындык коомой азырал белетелип жат.

Малга азырал эдер иш өлөнгнин витаминдү кулурын белетегенинен башталар. Бистин областта андый өлөнг-кулур белетейтен 29 АВМ бар. Олордон май айдын учына жетире жүк ле 21 агрегат белетелип жазалган, эмезе 72 проценти иштеерге белен. Ондой аймакта бар агрегаттардын талортозы жазалбаган.

Азырал белетейтен техниканы жазайтаны база жаан једикпес-тутактарлу өдүп туру. Тракторго колбоп өлөнг чабатын 657 машинадаг 531 машина, эмезе 80 проценти белен. Өлөнг жууйтан тырмууштардын, өлөнди жууп, бугулдайтаны ла обоолойтон жазалдардын көп нургуны ремонттолып жазалбаган. 450 трактор үрелип калган, жазал сакып турулар. Азырал белетейтен техникадаг жазалбаганы анчадала, Майма, Ондой ло Турачак аймактарда көп.

Азырал белетейтен техниканы жазаарында андый једикпес-тутактар партийный, советский ле журтхозяйствeнный органдарды, хозяйстволордын парткомдорын, башкараачыларын ла специалисттерин чочыдала, олордон малга азырал эдерине ончо јанынаг белетенип аларын некеер учурлу. Техниканы белетеер ишке күнүн сайын шинжү керектү.

Азырал белетеер техника жазайтан звенелорды орныктырар, јангыдаг төзөөр, олорго ремонтный иштердин чокум јакылталарын берер, социалистический мөрөйдиг ээжилерин тургузар, моральный ла мате-

риальный јилбиркедер иштерди јөптөйлө, кажы ла механизаторго јартап айдып берер, механизаторлордын иштенер ле амыраар айалгазын јарандырар.

Кажы ла хозяйстводо белетеп алган азыралды (ашты, өлөң-кулурды, моноазыралды ла өскөлөринде) уруп, чеберлеп корыйтан складтарды јангыдан тудар ла эскизин ремонттоп јазайтан ишти хозяйство-лордын башкараачылары чокум төзөөр учурлу. Бу јаан учурлу ишке партийный комитеттер, јербойындагы Советтер шинжү тургузары керектү. Ненин учун дезе, өткөн 1980 јылда бу ишке керектү ајару болбогон учун складтар тудар ла јазаар иштердин планы областьта бүтпеди.

Белетелген азыралды чеберлеп корыыр иш азыралдын чындыйын коомойтытпазы учун тартыжула колбулу. Малдын азыралы ток болор чындыйын бийиктедерге оморды белетейтен технологияны — сенаж белетеер, азыралды химический эп-сүмеле консервировать эдер, гранулдарды ла брикеттерди јазаар, эзинделтип кургадар эп-сүмени тузаланары јаан учурлу боло берди. Анайда эткени ток азырал болор веществолор јылыяарын эки-үч катап астадар.

Малдын азыралын көптөдөри јанынан областьтын ишчилеринин алдында турган задачаларды бүдүрерге техниканы чике тузаланарын, улустын ижин чокум төзөөрин, иштин дисциплиназын тыгыдарын, иштин арбынын бийиктедерин, чындыйын јарандыраарын керексип јат. Ишти анайда төзөөрине Ставропольский крайда Ипатовский районный механизаторларынын эп-сүмезин тузаланганы јаан јөмөлтө болор. Эмди бу эп-сүмени бистин областьтын колхозторы ла совхозторы элбеде тузаланып јадылар.

Колхозтордын ла совхозтордын парткомдоры, башкараачылары ла специалисттери малга азырал белетееринде иштейтен комплексттерди, отрядтарды, звенолорды ла группаларды кичееп төзөөр, кажызы ла кандый ишти канча кире эдетенин јартап берер, иштерди кандый өйлөрдө бүдүрерин пландаар, керектү техникала, машиналарла јеткилдеер учурлу. Кыскарта айтса, малга азырал белетеер өйдө кажы ла ишчи бийик арбынду ла чындыйлу иштенер айалга јеткилдеер керек.

Өткөн жылда жайгыда өлөң ижинде кандый једик-пес-тутактар неден улам болгонын база катап ајаруга алала, быјылгы жылда оморды болдыртпазын кичеер керек. Аңылу ајару азырал белетеп турган улусты культурно-бытовой, медицинский јеткилдеерине, оморго керектү товарлар садарына эдилер учурлу.

Партийный организациялар, омордын агитколлективтери азырал белетееринде иштеп турган улустын ортодо идеологический ле политико-јартамал ишти аңылу планла јаландардагы одуларда элбеде ле једимдү, өдүмдү өткүрери керектү.

Профсоюзный организациялар, партийный организацияларга баштадып, азырал белетеп тургандардын ортодо социалистический мөрөйді элбеде төзөөр, мөрөйдін итогторын улайла көрүп, озочылдарды моральный темдектеп, материальный сыйлап турарын јеткилдеер учурлу. Аңылу ајару мөрөйдін озочылдарынын ижинин јангы эп-сүмезин таркадып, элбеде тузаланарын јеткилдеер керек. Мөрөйдін баштаачы јеринде коммунисттер ле комсомолдор турар учурлу.

Социалистический молјуларды ла омор бүдүп турганын элбеде јарлаарга көргүзүлү досколор јазаар, стенгазеттер чыгарып турар. Азырал белетееринде једикпестерди коскорорго, јалкуларды, кичеенип иштебестерди, иш јайрадаачыларды коскорып туй согорго албатынын шинжүчилеринин «комсомолдын проекторынын» листовкаларын тузаланганы јакшы болор.

Общественный малга азырал белетееринде ишти билгир ле чике төзөгөни, мөрөйді једимдү эдип төзөгөни, улус јакшы иштенер ајалга болгоны партия тургускан задачаларды јенүлү бүдүрерин јеткилдеер.

А. И. Шедогуб,
КПСС-тин обкомынын јурт хозяйство
бөлүгинин инструкторы

ПАРТИЯНЫН ХХVІ СЪЕЗДИНИНГ ЖӨПТӨРИН ЖҮРҮМДЕ БУДУРЕРИ УЧУН

ИШТИНГ ЭРЧИМИН ТЫНГЫДАР, ЧЫНДЫЙЫН ЖАРАНДЫРАР

КПСС-тинг ХХVІ съездининг исторический жөптөрүн, Төс Комитеттинг нөкөр Л. И. Брежнев эткен Отчетный докладындагы түп-шүүлтелерди, «СССР-ди 1981—1985 жылдарда ла 1990 жылга жетире өйдө экономический ле социальный өскүретен Төс ууламжыларда» тургузылган задачаларды бистинг колхозтын коммунисттери, бастыра колхозчылары тын оморкоп уткыдылар. Съездтинг итогторына учурлалган жуундарда колхозчылар, бастыра совет улус чилеп ок, партиянын тышјанындагы ла ичбойындагы политиказын бастыразын бүткүлинче жарадып турганын угустылар.

Съездтинг жөптөри аайынча бистинг колхозтогы партиянын организация бастыра колхозчылардын алдына он биринчи бешјылдыкта иштинг эрчимин тынгытканы, чындыйын жарандырганы ажыра этти, сүтти, түкти, өскө дө журтхозяйственный продукталарды көптөдөр задача тургузала, бу задачаларды жеңүлү бүдүрери учун социалистический мөрөйди элбеде төзөди.

Бистинг КПСС-тинг ХХIV съездининг адыла адалган колхоз алдынанг хозяйство болуп жуукта жаңы төзөлгөн. Бастыразы бүдүн-жарым бешјылдыкты иштеди. Онынчы бешјылдыктын пландарын ла социалистический молјуларды колхозчылар жеңүлү бүдүрген. Государствого журтхозяйственный продукталар табыштырар бастыра пландар бүтти. Колхоз экономический тынгыды, кирелте көптөди. Онынг шылтуунда бис капиталный строителъствоны тынгыттыс.

Колхозчылардын иштенер айалгазы, жадын-жүрүмининг материальный аргалары жаранды. Өткөн бешјылдыкта колхозчыларга көп туралар тудулган. Текши кеми 1678 квадратный метр. Журтта культуранын туразы, жаан столовый эдилген, койлор ло уйлар турар типовый кажаандар, кураандар ла бозулар

кыштайтан жылу кажаандар тудулган, өскө дө көп иш бүтти.

Он биринчи бешжылдыкта улус журтайтан тураларды, онынчы бешжылдыктагызына көрө, эки катап көп тударыс. Эки магазин, машиналар, тракторлор өскө дө журтхозяйственный техника жазайтан мастерской, балдардын садынын, колхозтын конторазынын туралары, кой кайчылайтан пункт, төс котельный, койлордын ла уйлардын жаңы кажаандары тудулар. Колхозчылардан строительдердин эки бригадазы төзөлгөн, эки пилорама иштеп жат.

«Жаңы бешжылдык строительдерге тын ченелте болор» деп Леонид Ильич Брежнев съезде айткан. Чындап та улус журтайтан тураларды, мал туратан кажаандарды, балдардын учреждениелерин, журт жерде күч керектү өскө дө объекттерди чыныктап тутканынан текши иштин арбыны, чындыйы ла эрчими камаанду. Строительдердин жакшы ижи колхозтын материально-технический базазын тынгыдары, колхозчылардын иштенер айалгазы жаранары текши жарт. Онын учун строительдердин бригадаларында колхозтын талдама улузы иштеп туру. Олордын ижи колхозтын правлениезинин ле партийный организациязынын күнүн-сайынгы ажарузында.

Строительствоны колхоз бойынын эп-аргаларыла бүдүрип жат. Онон улам көп уур-күчтер учурайт. Строительствого эн керектү материалдар табарга күч. Хозяйстводо агаш, таш, кумак жеткил. Же олор эмдиги өйдөги строительствого жеткил эмес. Керектү строительный материалдар бедреп табарга колхозтын башкараачылары көп ой жылытып жадылар. Алтайский крайдын чөлдөги райондорында колхозтор ортодо ортоктожып строительство өткүретен организациялар бар. Бистин областьта андый организациялар ненинде учун жок. Ого жүк Ондойдо андый строительный организация — ПМК болгон болзо, жакшы болор эди. Ол организация хозяйстволордо строительный иштерди план аайынча керектү материалдарла үзүк жок жеткилдеер, технический башкарту эдер, шинжү өткүрер эди.

Бистин колхоз партиянын съездинин жөптөри аайынча жаңы бешжылдыкта төс ажаруны — этти көптө-

дөрине эдер. «Мал өскүрер иш — журт жерде ударный фронт болуп јат» деп, нөкөр Леонид Ильич Брежнев съезде айткан сөстөрдү бистин колхозчылар бойынын ижинде башкарынатан закон эдип алдылар.

Партийный съездтин материалдарын шүүжеристе, бис бойыстын колхозыстын аргаларын база катал чотоп көрөлө, 1981 жылда пландалганына үзеери государственного этти табыштырарын 7 процентке көптөдөр болуп молјондыс. Он биринчи бешжылдыктын учына јетире планга үзеери эт табыштырарын 16—17 процентке, түүк табыштырарын 6 процентке, сүт табыштырарын 10 процентке көптөдөрис.

Бойыска алган бийик молјуларды ак-чек бүдүрерге мал өскүрер ишти кезем тынгыдары, кезик иштерди чек өскөртө төзөөри керектү болор. Ол иштерди бис эмди эдип баштадыс. Элден озо бастыра малга кыштайтан кажаандар керектү. Ол јанынан строителидер баштаган ишти бис өрө айтканыс. Экинчизинде, малга ток азыралды јеткилинче белетеер јанынан јаан иш болор. Үчинчизинде, малдын угын јарандыары, продуктивнозын бийиктедери јанынан план аайынча иш өдөр. Бүгүңги күнде колхозто уйлардын тоозын көптөдөри — төс задача. Иркек бозуларды чыдада азырайла, этке табыштырарга хозяйстволор ортодо ортоктожор договор аайынча Алтайский крайда Советский, Солтонский район јаар ийип јадыс. Анайда эткени јаан тузалу да болзо, эп јок керектер база болуп јат. Былтыр Солтонский район јаар чыдада азырап өскүрерге ийген бозулардан бистин хозяйство учун канча кире эт табыштырылганын бис эмдиге билбейдис.

Этке табыштыратан малды бойыстын хозяйстводо керектү кемине јетире семирте азырайтан аргалар ас. Азырал једишпес, мал кабырар одорлор база ас. Бистин аймактын өскө колхозторында ла совхозторында айалга база андый ок. Онын учун государственного этти көптөдө табыштырары јанынан партия тургускан задачаны јенүлү бүдүрерге областьтын хозяйстволоры этке баратан малды семиртер ишти ортоктожып бүдүретен задачанын аайына тургузала чыгары керектү.

Бу иште экинчи јаан учурлу сурак — малды эт-

комбинаттарга табыштыратанын аайлу-башту эдери. Бийсктеги эткомбинатка тартып јетирген малды ол ло тарый табыштырып болбой, көп эт јылыйып јат. Андый тутакты јоголторго Кош-Агаш, Улаган, Көксуу-Оозы, Кан-Оозы, Ондой аймактардын этке табыштырган койлорды кайда да Ондойдо сойотон пункт јазаган болзо, государствого до, хозяйстволорго тын туза болор эди. Государствого семис көп эт барар, колхозтор ло совхозтор көп кирелтелү болор.

Партиянын XXVI съездинин јөптөрин јүрүмде бүдүрери, этти, сүтти, түйкти, ноокыны ла өскө дө јуртхозяйствонный продукцияны көптөдөри јурт јерлерде иштеп турган улустаң — малчылардан, механизаторлордон, строительдерден, јурт хозяйствоннын специалисттеринен камаандузы јарт. Онын учун бистин колхозтын правлениези, партийный организация, специалисттерди, малчыларды, механизаторлорды үредип белетеерине јаан ајару эдип турулар. Колхозчылардын балдары школдо үренген јылдарда колхозто ада-энелери иштеп турган иштерге болужып, ого темигип, школды үренип божодоло, бойынын төрөл хозяйствозында иштеп артарга күйнзеп тургандары јакшы. Кечеги школьниктерге иштегедий јарамыкту айалга јетирерге правление тын кичеенип туру.

Бистин колхозто сегисјылдык үредүлү школ иштеп јат. Ол школды онјылдык үредүлү школ эдип төзөгөн болзо, јарамыкту болор. Школдын эмди бар туразы орто школ иштеерге јараар. Üренетен балдар да бар. Колхозто орто школ болгожын, правление балдарды ишке тазыктыларына јаан ајару эдер. Ол тушта он классты үренип божоткон балдардын көп нургуны бойынын јеринде артып, малчылар, механизаторлор болуп иштеер.

С. Тузачинов,
Ондой аймакта КПСС-тин XXIV съездинин адыла
адалган колхозтын председатели

ЫРААКТАГЫ КҮНЧЫГЫШ: БУДУМЈИГЕ ЈОЛ

Бистин планета уур ой өдүп јат. Бу өйдө чыдамкай, турумкай болоры, уур-күчтерден, јеткерден јалтанып, коркып, јана баспазы, албатыларды јангы јуучактын јеткеринен корулап турган текши једимди — айалганы јымжадар политиканын једимдерин јылытпай, чеберлеп алары анчадала керектү боло берди.

Телекей јангы јаан јууны баштайтан «соок јуунын» јолына тургалак. Је андый јеткер барын гранары јанындагы газеттер бичип турулар.

Ол јанынан советский коммунисттердин съездинени айдарын, айалганы ойто јымжадып баштаарганы эдерин телекейдин албатылары тын јилбиркеп сакыган.

Советский Союзтын Коммунистический партиязынын XXVI съездинде КПСС-тин Төс Комитединин Генеральный качызы нөкөр Л. И. Брежнев Төс Комитеттин Отчетный докладында айткан ойгор сөстөр албатыларды сүүндирди, оморкотты. «Телекейдин албатыларына ядерный јуу башталар јеткер болорына јөпсинерге јарабас. Јер үстинде јуртаган албатылардын эртенги күндеги јолы — албаты-калык бойынын күчиле эдип, јөөп алган материальный ла духовный байлык-јөөжөзин эш-кереги јокко чыгымдайтан јууга белетенбей, амыр-энчүни тынгыдары болуп јат» — деп, партиянын Төс Комитединин Генеральный качызы Советский коммунисттердин адынан айткан. КПСС-тин XXVI съездинин андый түп шүүлтезине јер үстинде амыр-энчү јуртап јадар күүндү, ак-чек сагышту кажы ла кижии јөпсинер.

Эмдиги өйдөги айалга бастыра телекейде амыр-энчүни тынгыдары јанынан јангы эрчимдү тартыжу керексип јат. Советский Союз андый тартыжуны өткүрип туру. Бис андый тартыжуны телекейлик политиканын бастыра ууламјыларында эрчимдү өткүрип баш-

тадыс. СССР көп керектерде жаңы алтамдар, жаңы шүүлтелер эткен. Бис ракетно-ядерный жуу-јепселдер, тегин мылтык-јепселдер, јерле јүрер черүлер, талайла, кейле јүрер ийделер јанынан, оларды астадары ла јоголторы керегинде шүүлтелер эткенис. Бис Европада, жуук, Орто ло Ыраактагы Күнчыгышта амыр-энчүни ле јеткер јок болорын јеткилдеери јанынан баштанкай эттис.

Јер үстинде јуртаган албатылар бүгүңги күнде бой-бойыла колбулу јуртап јадылар. Техника, ол тоодо жуулажатаң техника тыңгыганының шылтуунда телекейдеги бойлары ортодо эн ле ыраак дегедий јерлер жууктажа берди деп, КПСС-тин XXVI съездинде темдектелген. Бир јерде јеткер башталза, ол тайгадагы өрт чилеп, өскө јерге түрген таркай берерден маат јок. Анайдарда, бистин јүрүмиске јеткер болбозын деп турган болзобыс, госуларстволор, башкарулар ла албатылар амыр-энчү учун туружары керектү. Ядерный жууга границалар, ыраак јерлер буудак эмес. Бир ле јерде тирт эдип от-алышса, оны токтодор арга јок болор, бастыра планетаны туй алып, анда бар тындуларды ончозын јоголтор.

Бастыратекши амыр-энчүни ле јеткер јок болгонын үлеер арга јок ээжиле башкарынып, Советский Союз КПСС-тин XXVI съездинин трибунынан Ыраак Күнчыгышта бүдүмјини јеткилдеер иштер јанынан јилбиркеп турган ончо госуларстволор куучындажып јөптөжөли деп чокум шүүлте эткен.

Военный керектерде андый бүдүмјини јеткилдеери јанынан Европада өткүрген иш јарамыкту болуп турганын јүрүм көргүзип туру. Ол иштерди эмди тыңыда ла элбеде өткүрери керектү.

Онын учун эмди госуларстволор ортодо бүдүмјини јеткилдеер ишти јер-телекейдин өскө талаларында ненин учун тургуспас деп сурак туруп јат.

Андаый керектер эдер айалга эмди тургуза Жуук ла Орто Күнчыгышта јок. Мында озо баштап жуулажып тургандарын, агрессивный кылыктарды токтодор керек. Айалга јарамыкту өскө јерлерде ороондор ортодо бүдүмји болотон иштерди өткүрип турары бастыратекши тузалу болор. Андый район СССР, Китай ла Япония коштой турган Ыраак Күнчыгыш болуп јат.

Мынанг озо бу райондо болгон от-калапту жуу-согуштарды, көп улус кырылганын, Перл-Харборды, Хиросиманы, Нагасахини мындагы алабатылар ундыгалак. Бүгүн де мында тенгери карануйланат, јоткон башталар салкын согот. Ыраак Күнчыгышта база јаан јеткерлү јоткон башталардан маат јок.

Ыраак Күнчыгышта калганчы өйдө болуп турган керектерден көргөндө, США Японияны бу райондо бойынын термоядерный политиказынын шибеези эдип аларга турганы билдирет. Япониянын јеринде США-нын 140 военный турлузы бар, олардын кезигинде ядерный жуу-јепселдерле јазалдарлу. США-нын ядерный жуу-јепселдери Түштүк Кореяда база бар.

Китайдын эмдиги башкараачылары «Јаан жуу башталарын» сакып, ядерный жуу-јепселдин болужыла өскө албатыларды бийлеп аларга амадагылайт.

Япония ядерный жуу-јепселдер этпес, тузаланбас, өскө ороондордон экелбес ээжилерле башкарынып та турза, бу јүс-јылдыктын учы јаар андый жуу-јепселдү болордон маат јок деп специалисттер шүүп турулар. Бу жуукта министрлердин кабинетини Япония ядерный жуу-јепселдү болорына орооннын конституциязы буудак этпей туру деп угускан.

Пентагоннын ла Түндүк-Атлантический биригүнин (НАТО-нын) бастыратекши политиказында Японияны НАТО-нын Азиядагы союзниги, Түштүк-Күнчыгыш Азиядагы жандарм, Күнбадыштагы империализмнин Жуук Күнчыгыштагы агрессивный керектерин јомөөчизи деп адагылайт.

Ыраак Күнчыгышта США-нын көп черүзи жуулганы, Япониянын черүлери јангы мылтык-јепселле јепсенгени, Китай ла Түштүк Корея жууга белетенип тургандары бу райондо айалганы коомойтытты. Империализм мында јангы военный биригүлер төзөп турган керектерди там катуландырды. Империализмнин башкараачылары США-нын — Китайдын — Япониянын союзын эдерге белетенгилейт. Токионы олар озо баштап Персидский булундагы керектерде ченеп көрөлө, оной Японияны НАТО-ло колбоштырып аларга турулар.

«Тымык тенгистин биригүзин» төзөөр план тургузылып јат. Ол биригүге Япония, США, Канада,

Австралия, Жаңы Зеландия кирер, анайда ок АСЕАН-нын члендери — Индонезия, Филиппиндер, Таиланд, Малайзия, Сингапур кожулар. Биригүге кирген госу-дарстволор экономический, политический жүрүмде, анайда ок военный керектерде өмөлөжөр учурлу де-жет.

Кыскарта айтса, Ыраак Күнчыгышта агрессивный ийделер жуулып, төзөлип жат. Андый керектер бу рай-ондо турган амыр-энчүге күүнзеген көп госу-дарстволорды тын чочыдып туру. Темдек эдип, Индиянын премьер-министри Индира Гандинин шүүлтезин ала-лы, США ла Япония Азияда жуу-јепселдерди көптө-дип турганы айалганы катуландырат, жуунын јетке-рин тыгыдат деп, Индира Ганди бу жуукта айтты.

Је Ыраактагы Күнчыгышта бүдүмји болор иштер јанынан куучындажып јөптөшсө, айалганы јымжадып, жуу башталар јеткерди јоголтор арга бар. Советский Союз бойынын тышјанындагы амыр-энчүге күүнзе-ген политиказынан кыйа баспай, ол јанынан чокум шүүлтелер эткен.

СССР Европанын, Азиянын ла Тымык тенгистин госу-дарствозы болуп, телекейди жуунын јеткеринен аргадап аларга Советский Союзтын, США-нын, Ки-тайдын, Япониянын ла өскө дө ороондордын ортодо бой-бойына табару эдип жуулашпазы керегинде Ты-мык тенгистин договорын эдери јанынан одузынчы јылдар башталып турардан ала тартыжып келди.

Экинчи телекейлик жуунын кийнинде СССР бойы-нын ол шүүлтелерин база катап тургускан. 1969 јыл-да Советский Союз Азияда бастыратекши өмөлөжип, јеткер јок болорын јеткилдеер система төзөйтөн зада-ча тургусты. Эмди, сегизенинчи јылдар башталарда Советский Союз Азиядагы, Европадагы, Америкадагы албатылардын жүрүминин јилбүлериле башкарынып, Ыраак Күнчыгышта амыр-энчүни ле јеткер јок боло-рын јеткилдеер жаңы шүүлтелер этти.

Н. М о д о р о в

КӨРГҮЗҮЛҮ АГИТАЦИЯ КЕРЕГИНДЕ

ИСКУССТВОНЫН БОЛУЖЫЛА

Көргүзүлү агитацияны өйдин ле ишкүчиле јаткандардын алдында турган задачалардын некелтелери аайынча јазаза, јаан тузалу болуп јат.

Бистин областьта көргүзүлү агитацияга јаан учур берип, оны теренжиде шүүп јазап турган коллективтер ас эмес. Горно-Алтайск городто кийим көктөп турган фабрикада болгон улус сүреен јараштыра јазаган стендтерге, плакаттарга, лозунгтарга, кычыруга ајару эткилейт. Олор ончозы коллективте идейно-политический јартамал иш өткүретен план аайынча јазалып јат.

Је кезик јерлерде көргүзүлү агитацияга керектү ајару болбой туру. Темдек эдип, Кош-Агаш аймакты алалы. Бир ле хозяйстводо болзогор, өскөлөринде көргүзүлү агитация јанынан керектер кандый слерге јарт болор. Конторанын јанында башка-башка стендтер јазалган болот. Олордын тоозы көп. Административный туранын, конторанын јанындагы площадь—бастыразы өлө-чоокыр, мында не јок деер. Орооннын, областын, аймактын, колхозтын једимдери керегинде плакаттар, диаграммалар, тоолор. Комсомолдын ижи, космостогы једимдер, ветерандардын ат-нерези бар. Олор ончозы аайы-бажы јок, булгай-телгей туруп јат. Мында неге ајару эдетенин бачым ајарбас. Онын учун ол көргүзүлү атитация улуска нени айдарга турганын, неге кычырганын билерге күч.

Тебелерге, Көкөрүге, Ак-Талга, Мухор-Тархатага барыгар — ончозында түп-түңгей стендтер учураар. Јуруктар, портреттер... Андый иш, байла, ончолорына јарап јат.

Башкараачыларга — көргүзүлү агитация бар, јараштыра кееркедилген өскө јерлерден јалданып иштеп келген јурукчыларга база јакшы. Јаңы шүүлте керек јок. Бир хозяйстводо јазаганы аайынча өскө хозяйстводо анайда ла беленинче јазаарга түрген де,

акчалу да. Је текши ишке туза ас. Хозяйствонун ке-
бери јок. Андый көргүзүлү агитация коллективти
јангы једимдерге көдүрерине јөмөлтө этпес.

Андай керектер ненин учун болуп турган дезе,
кезик башкараачы ишчилер көргүзүлү агитациянын
идейно-политический, јартамал учурын кичеебей, оны
јангыс ла конторанын јанын, ичин, клубты кееркеде-
тен арга деп шүүп јадылар.

Кезик колхозтордын эмезе совхозтордын башкараа-
чылары город барала, јоруктап жүрүп иштеер јурук-
чылар табала, меге көргүзүлү агитация јаза, коштой
турган хозяйстводо јазалгандый јараш болзын, акча
кысканбазыс деп сурап јөптөшкилейт. Онын да учун,
Кош-Агаш аймактын колхозторында көргүзүлү аги-
тация ончолорында түнгей јазалган.

Кезик јерлерде көп жылдардын туркунына онуп,
элеп калган стендтердин јанына јангы, учурыла чек
өскө стендтер илгилейт. Көрөр болзон, јурттын төс
оромынын бир учынан ала экинчи учына јетире шта-
хетник-чедендер андый эски-јангылу плакаттарла,
кычыруларла туй кадалган турат. Ондойдо болгон
улус андый «өлө-чоокыр јазалдарды» Культуранын
туразынын јанында көрөр. Кезик плакаттарда баш-
тап јазаарда нени көргүскенин ондоор арга јок.

Кезик јурттарда чеденнин ичинде чалканнын ор-
тозында эки казыкка кадаган, јантыйгылап калган
плакаттар турар. Анда качан да жылдык планнын
тоолоры көргүзилген болгодый. Эмди ол тоолор күн-
нин чогына, јутка огып, јылыйып калган. Кезик јер-
лерде андый эки-үч плакат көрүнөт. Олор бой-бойыла
бир де колбузы јок, башка-башка темаларга јазалган
плакаттар. Андый керектер агашпромхозтордо учурап
јат. Чын. Кезик јерлерде, темдектезе, Кош-Агаш ай-
мактын колхозторында јаан, јараш плакаттар јазага-
дый материал табылбай јат. Је агаш белетеп турган
предприятиелер јарган агаштан сүреен јараш көргү-
зүлү агитация јазайла, оны коллективтин бүгүнгү
јүрүмиле, бүдүрип турган ижиле колбулу эдер арга-
лу.

Көргүзүлү агитацияны, өскө дө иш чилеп, терен-
жиде шүүп, учурлап, једимдү ле тузалу болор эдип
јазаар керек. Терен шүүлтези јок, өйлө, јүрүмле кол-

болбогон плакаттар туза берердин ордына каршузын жетирер. Горно-Алтайскта типографиянын жанына былтыр кычыру бичиген жаан эки плакат кадап салгандар. Онон удабай будук жанмырдын суузына кайылала, жайрадылып агып баштаган. Кычырудан не де артпады.

Анайда жакшы керектерге кычыратан плакаттар кижиге көрөргө эби жок жескинчилү чылбар неме болуп калды.

Эмди Горно-Алтайск городто эки-үч жанду бийик жазалдар тургузып баштадылар. Анда нени көргүзөтенин тереңжиде шүүп, базым анбос будуктарла журап жазаза, тузалу болор эди.

Туулу Алтай жараш та, бай да. Бистин жерге ар-бүткенди сүүген туристтер көп келип жат. Чуйдын трагыла жоруктаган улуска деремнелерде автобустар токтоп туратан жерлердеги павильондор учурайт. Олордын ичин ле тыштын жүзүн-башка өңдү будуктарла чүмдеп журап салгандар. Журуктарда бийик кырлар, суу, мөштөр көрүнөт. Же олорды ончозын жолдын эки жанында турган мөңкү тууларла, жажыл өзүмле, карагайларла, мөштөрлө, чакпынду аккан чанкыр суулу жараш Кадынла түндеер арга жок. Туулу Алтайдын жерин көрөлө, павильондорды жураганына түндезеге, оны жураган кижиге бу жердин ар-бүткенин жамандаарга турган эмтир деп сананар. Канча кире иш тегин эдилген, ал-камык акча кереги жокко чыгымдалган. Онын ордына иштенип турган улусты, одордогы малды, ан-кушты көргүскен болзо, торт болор эди. Ар-бүткенди корыырына учурлалган кычыру плакаттар база жараар.

Андый «эш-кереги жок» журуктар областьтын төс жеринде — Горно-Алтайскта база учурайт. Городтогы телеграфтын залынын стенезинде Туулу Алтайдын кеберин жураарга ченешкени бар болды. Озолдой эки сыгын турат. Жураганы коомой, Тоормоштый буттарлу андар айландыра туулардан жаан көрүнөт.

Көргүзүлү агитация кайда да болзо — колхозто, совхозто, агашпромхозто, культуранын учреждение-зинде эмезе тышкары, оромдо, жолдын эки жанында да болзо — ол кандый да чокум ла жарт учурлу, кый-алтазы жок кееркедилген, көрүп көс албагадый жараш

болзын. Ол тушта көргүзүлү агитация идеологический, политико-таскамал ла јартамал иштин искусствонун болужыла өткүретен аргазы болор. Онын учун көргүзүлү агитация јербойындагы партийный организациялардын төс ајарузында болор учурлу. Көргүзүлү агитация бойынын кебериле, учурыла бистин городтын ла областьтын ишкүчиле јаткандарынын иштеги ле политический эрчимин бийиктедерине јурап чүмдеген искусство ажыра јөмөлтө этсин.

В. К о с т и н,

Горно-Алтайскта художественный јазамал эдер
мастерскойдын јурукчызы

ЛЕКТОР КЕРЕГИНДЕ СӨС

ВETERАН ИШТЕГЕНЧЕ

Михаил Дмитриевич Холод жуунын жолдорыла 1410 күн өткөн. Фронттордогы уур-күчтерди акту бойы көргөн, көп катап шыркалаткан. Бастыра шыраларды ла түбектерди өдүп чыгала, тирү арткан.

Мен Михаил Дмитриевичти баштапкы катап 1941—1945 жылдарда жууларда корогон жуучылдарга учурлалган памятникти ачарына учурлалган митингте Турачакта көргөм. Площадьта жаңы жазалган трибунада өскө улусла кожо кителинде көп кайралдарлу генерал-майор турган. Ол 18-чи гвардейский Сибирский дивизиянын политотделинин начальниги болгон Михаил Дмитриевич Холод эмтир. Ол митингте сүреен жакшы куучын айткан.

Онын кийнинде мен нөк. Холодло көп катап тушташкам, айткан куучынын, кычырган лекцияларын сонуркап уккам. Улуска жалакай, ачык-жарык күүндү, иштегенкей кижин Михаил Дмитриевич кайда да, кемнин де алдына — учунылардын да, журт хозяйствонунг специалисттеринин, агаш кезеечилердин, геологтордын, малчылардын да алдына куучын айтканда, улус оны жилбиркеп угуп турадылар.

Анайда көрзөнг лө уксанг, лекторго жеңил деп билдирер. Же көп улустын алдына бир ле катап лекция кычырган эмезе политический доклад эткен кижин ол иш жеңил эмезин жакшы билер.

Лекцияны жакшы кычырарга, оны улус жилбиркеп уксын, ондозын деп, улуска куучын айдарын билери, күнүн-сайын кичеенип иштенери, белетенери, бойынын политический билгирин, текши үредүзин теренжидери ле элбедери керектү. Олорды ончозын Михаил Дмитриевич бүдүрип жат. Же оныла коштой нөк. Холод жүрүмнинг телкем ле узун жолын өткөн, пропагандистский иштинг ченемели бар, улусты жакшы билер, Совет жан учун бистинг алабатынынг тартыжузында кожо турушкан кижин.

Михаил Дмитриевич Холодтын бала тужы күч болгон. Же пролетарский революция онын алдына үредүге, жарык жүрүмге жол ачкан. Жиит уулчак школдо тогус классты үренип божодоло, Донбасста металлур болуп иштеген. Мында ол ишмекчинин жолына турды, пролетарский таскаду өтти, жакшы кылык-жан алды.

Баштапкы беш жылдыкта жиит ишмекчи Донбасстын комсомолынын путевказыла Сибирьде эн жаан Кузнецкий металлургический заводты тударында туружарга келген.

Мында Михаил Холод үренип, комсомолдордын ла жашөскүримнин бригадазынын мастери болуп иштеди. Онын башкарган бригада иште жаан једимдери учун Москвада баштапкы майдын байрамына Сибирьде кайылткан чой тартып јетирер право алган.

Темир кайылтар ус кижии бастыра иш једимдү болорын, улусла политический јартамал иш өткүргенинен камаандузын жакшы билип алала, лекциялар кычырып, докладтар эдип, жүзүн-башка сурактар аайынча ишмекчилерле политический куучын өткүрип баштаган.

Онон Новокузнецктеги рабфакта үренип турарда, үренгениле коштой ишмекчилерге барып лекциялар кычырып, докладтар эдип турды. Металлургтардын культура Туразында штатный эмес лектор болуп, городтын промышленный предприятиелерине барып, ишмекчилердин алдына лекциялар кычырган, политический докладтар эткен. Шак ла бу өйдө жиит Михаил ишмекчилердин, албаты-калыктын алдына политический иш өткүрип, лекциялар кычырып, темигип баштаган.

Коммунистический партиянын кычырузыла Михаил Дмитриевич Холод черүде политический ишке барды.

Советский черүде теоретический билгири јеткил, албаты-калыктын ортодо политический иш өткүрер ченемелдү политический ишчи дивизиядагы партийный школдо телекейлик колбулар аайынча үредү өткүрди, ченемелдү лектор кижии командирлердин ле солдаттардын алдына лекциялар кычырып, докладтар эдип турды. Онын кычырган лекциялары, эткен

политический докладтары ла өткүрген беседалары ончо улуска јарт, теоретический бийик кеминде болуп турган.

Ада-Төрөл учун Улу јуунын от-калапту јолдорында пулеметный ротанын политругы М. Д. Холод 133-чи (онон 18-чи гвардейский) дивизияда фронтто јуулажала, јууны Күнчыгыш Пруссияда ол дивизиянын политотделинин начальниги болуп божоткон. М. Д. Холод черүде кичү де, јаан да јамыда болгондо солдаттардын алдына куучын айдарга, ологро партиянын чын сөзин јетирерге кичеенип јүретен.

Одус јылдын туркунына Советский черүде политический иш өткүреле, генерал М. Д. Холод, военный округтын политический управлениезинин начальнигинин баштапкы заместители болуп иштейле, черүден запаска чыкты. Онын да кийинде Советский Черүнин генералы албаты-калыкка партиянын чын сөзин јетирер ишти таштабай, эмди солдаттардын ла офицерлердин ортозында эмес, јашөскүримнин, областьтын ишкүчиле јаткандарынын ортодо политический јартамал иш өткүрерин там тынгытты. Запастагы советский генералды, партиянын политический ишчизин, генерал Михаил Дмитриевич Холодты Туулу Алтайда билбес улус бачым табылбас.

Советский черүнин запастагы генералы албаты-јон ортодо политический ишти кайда ла учураган јерде өткүрип јат. Михаил Дмитриевич Холодтын лекцияларын, докладтарын, политический куучындарын Турачактын агаш кезеечилеринен ала Акташтын металлургтарына, Кош-Агаштын койчыларына, Оймон ичинин кырачыларына јетире областьтын бастыра улузы уккан дезе, јастыра болбос. Оны келип лекция **кычырыгар** деп сурагылайт, сакыгылайт.

Михаил Дмитриевич Холодтын политический куучындарын ла докладтарын ыраак тайгаларда иштеп турган малчылар, геологтор, строители агаш кезеечилер, шахтерлор, Советский черүнин солдаттары ла офицерлери јилбиркеп угуп јадылар. Советский черүнин запастагы генералы ишкүчиле јаткандардын ортодо јартамал политический ишти Културанын тураларында ла клубтарда, бригадалардын одуларында, малчылардын турлуларында өткүрер.

М. Д. Холод кычырган лекцияларда, эткен политический докладтарында, өткүргөн беседаларында өткөн жуудагы совет улус эткен ат-нерелү керектерди бүгүнгү жүрүмле, амыр-энчү ишле, коммунизмди бүдүрери учун тартыжула, совет улустын жүрүмиле, коллективтердин алдында турган задаларла колбоштырат. Онын кычырып турган лекцияларынын темалары элбек: Ада-Төрөл учун Улу жууда совет албаты женгенинен ала Советский Союзтын эмдиги өйдөги тышжанындагы политиказына, КПСС-тин XXVI съездинин исторический жөптөрине жетире.

Лектор М. Д. Холод военно-патриотический, советский жашөскүримди интернациональный үредип тазыктырар, Советский социалистический государствонын коруланар аргаларын тыгыдар сурактар аайынча көп лекциялар кычырып, докладтар эдип жат.

— Мен анчадала Владимир Ильич Ленин керегинде лекцияларды жылбиркеп кычырып жадым. Улу башчы керегинде жүске шыдар лекция кычырдым. Ильич журтап жаткан ла иштеген айалгала таныжарга В. И. Ленин Сибирьде ссылкада болгон жерлерге — Шушенскке, Ермаковскийге, Минусинскке барып жүрдим — деп, Михаил Дмитриевич куучындайт.

Михаил Дмитриевич Холод эмди Алтын-Көлдин жаказында жаан эмес Жайлу деп деремнеде журтап жат. Көлдин бийик жарадында турган онын жаан эмес туразы жайгыда жажыл өзүмдерге, садка туй алдырган көрүнүп-көрүнбей турат. Общественный керектерден чөлөө өйдө Михаил Дмитриевич садында иштенет.

Бу да: улус ас жүрер, ыжык жерде коммунист журтагы улустын ортодо политинформатор, албаты шинжүзинин группазын башкарып жат.

Михаил Дмитриевич Холодтын библиотеказында жүзүн-башка бичиктер-политический, художественный литература көп, жүзүн-башка журналдар, газеттер алдырып жат.

Ченемелдү лектор өскө государстволордогы (жирмеге шыдар) жүрүм керегинде газеттерден ле журналдардан кезип, материалдар жууп жат. Агылу папкаларда партиянын ла башкарунын жагы жөптөри.

Кажы ла лекцияга ла докладка Михаил Дмитриевич быжулап белетенип жат. Газеттерден ле журнал-

дардан жаңы жетирүүлөр алат, лекция эдетен, доклад кычыратан жердеги керектерле, улустын жүрүмиле, ижиле таныжат. Улуска лекциянын планын озо айдала, оноң куучындап јат. Јашөскүримге лекция кычырганда, лектор олордын жүрүминдеги күнүн сайын болуп турган керектерден баштайла, оноң аймактагы, областтагы, ороондогы керектерле колбоштырып, текши түп-шүүлтелер эдип турат. Эмеш беле-телген аудитория болзо, лектор текши теоретический түп-шүүлтелерден баштайла, ол түп-шүүлтелерди телекейдеги, ороондогы, јербойындагы жүрүмде болуп турган чокум керектерле јартап јат.

Фашистский Германияны Советский черү јенгенинин одузынчы јылдыгын темдектеер алдында Михаил Дмитриевич пропагандисттердин группазыла Монголиянын Албаты Республикасына барып, Баян-Ульгейский аймакта монгол најыларга лекциялар кычырган. Онын кычырган лекциялары керегинде мынайда бичилгени бар: «...Билгирлер» деп адалган советский обществонын лекторы, јуучыл генералдын кычырган лекцияларын тын јилбиркеп уктыс. Јаан учурлу керектерди јарт сөстөрлө айдып бергени аймактын ишкүчиле јаткандарын интернациональный үредип тазыктыларына тын јөмөлтө болоры учун Михаил Дмитриевич Холодко јаан быјан айдып турус».

Михаил Дмитриевич Холод «Билгирлердин» обществозынын Туулу Алтайдагы организациясында 1968 јылдан ала јүстен ажыра лекция кычырып јат. Быјыл М. Д. Холодтын јетен јажы толор. Запастагы советский генерал, чылаарын билбес партиянын пропагандизи эмди де совет улустын ортодо јаан идеологический иш өткүрип туру. Лекционный иштеги онын эрчимдү ижи «Билгирлердин» Бастырасоюзный обществозынан Мактулу грамотазыла темдектелди.

А. П. Сафронов,
«Билгирлердин» Горно-Алтайский областной
организациязынын председателинин заместители

ГОРОДТО ЛО ЈУРТ ЈЕРДЕ ЈУРТАГАНДАРДЫН ЈАДЫН-ЈҮРҮМИНИН КЕМИН ЈУУКТАШТЫРАР

Городтын ла деремненин ортодо колбулар төзөлөтөн ээжилерди В. И. Ленин «Ишмекчилердин ишкүчиле јаткан ла күчин јидирген крестьяндарла союзы» деп ижинде јартаган. Владимир Ильич Ленин материальный арга-јөөжөни эдетен иште, олорды үлештиреринде ле тузаланарында городтын ла деремненин ортодо экономический колбулу болгонын јартайла, социализм тужында ишмекчилердин ле крестьяндардын јилбүлери текши болгоны керегинде марксистский түп-шүүлте эткен. «Социализм крестьяндардын да, ишмекчилердин де јилбүлерин јеткилдеер аргалу. Олордын јилбүлерин јаңыс ла социализм јеткилдеер» деп, В. И. Ленин бичиген (Соч. толо јуунтызы, 35 том, 102 стр.).

Городтын ла деремненин ишкүчиле јаткандарынын јилбүлерин јартайла, ол јилбүлерди билетени, башкаратаны партиянын ижинде јаан учурлу задача. Ол јилбүлерди канча ла кире толо јеткилдейтен быжу ла чике јолдор бедреп табатаны социалистический госуларствонын бастыра экономический политиказынын төс ээжизи болуп јат деп, В. И. Ленин шүүп туратан.

В. И. Ленин «класстарга чаазындар керек эмес, чокум материальный немелер керектү» деп айдып, «бис крестьянствонын јадын-јүрүминин экономический айалгазын јенилтип ле јарандырып ийзебис, крестьян улус коммунистический обществодо бис ле кожо болор» деп јакарып туратан (Соч. толо јуунтызы. 43 т., 61 стр.; 38 том, 204 стр.).

В. И. Ленин городтын ла деремненин ортодо экономический колбулардын ээжилерин, учурын, јурт јерде ле городто јуртаган улустын јадын-јүрүминин кемин јуукташтырар айалгаларды чокумдаган. Анайда ок колбуларды јеткилдейтен аргаларды јартаган. Социалистический город, ишмекчи класс, Коммуни-

стический партия деремнени, онын өзүмин башкара-
тан ижин бачымдап, чала-была жакарулар бергени
ажыра бүдүрер эмес, кандый керектер эткени, кажы
ишти канайда бүдүргени деремнеге, анда журтаган
улуска жарамыкту болотонун жартап көргүскени,
айдып жартап бергени ажыра бүдүрер учурлу деп,
В. И. Ленин айдып туратан.

Коммунистический партия городто ло журт жерде
журтаган улустын жадын-жүрүминин кемин жуукташты-
рары жанынан Лениннин ээжилериле башкарынып,
совет жаннын жылдарынын туркунына бу ишти бү-
дүрер жолдо жаан једимдерге једип алды. Оны улустын
быжу кирелтелери өзүп турганы керелейт. Совет
улустын быжу кирелтелери 1913 жылдагызына көрө
(иштеп турган кажы ла кичи аайынча түндештире
алган бааларла) промышленностьтын ла строитель-
ствонун ишмекчилеринин 6,4 катап, крестьяндардын
7,8 катап өскөн. Крестьяндардын кирелтелери озолой,
бийик тебүлерле өскөни омордын иштеп алган акча-
жалы түрген көптөгөниле, анайда ок жүзүн-башка је-
нгилтелер, тузаланар текши фондтордон алганы ажы-
ра јеткилделген.

Ол жанынан бистин ороон элбек иштерди анчадала
калганчы жылдарда бүдүрди. Темдектезе, ишмекчи-
лердин ле служащийлердин ай сайын алып турган ак-
ча-жалы 1980 жылда 168 салковойго једеле, 1970 жыл-
дагызынан 1,4 катап көптөди. Колхозчылардын ижи
учун төлөөри онон бийик тебүлерле өсти. Тузаланар
общественный фондтордон болуш берери ле јенгилте-
лер эдери 2 катапка шыдар көптөди.

Бу керекте Туулу Алтайдын ишкүчиле јатканда-
рынын једимдери јакшы. Бистин областта ишмекчи-
лердин ле служащийлердин ай сайын орто тооло иш-
теп акча-жалы онынчы бешјылдыкта, тогузынчы беш-
јылдыктагызына көрө, 16,2 процентке көптөйлө, 158
салковой болды, колхозчылардын ижи учун акча
алыжы 19,8 процентке көптөйлө, 121 салковой болды.

Журт јердеги ле городтогы улустын жадын-жүрүми-
нин кеми жууктажып турганын анайда ок государств-
венный ла кооперативный саду ажыра журт улуска
товарлар садары городтогы улуска садып турганына
көрө түрген көптөп турганы керелейт.

Эмезе бичик билерининге кеми түрген бийиктеп турганын аламы. 1939 жылда журт улуста бичик билерининге кеми (84 процент) городтогы улустынге кеми-неге 10 процентке жабыс болгон. 1965 жылда журт жердеги ле городтогы улустынге бичикчизининге кеминде башказы жоголып калган. 1939 жылда журт жердеги ка-жы ла 1000 кижиденге жүк ле 52 кижиге бийик ле орто (толо ло толо эмес) үредүлү болгон болзо (городто-гызына көрө 4,2 катап ас), 1959 жылда бу тоо 256 ки-жиге жеткен, эмезе 5 катап көптөгөн. Ол ок өйдө го-родто андый үредүлү улустынге тоозы жүк ле 1,8 катап көптөди.

Оныла коштой городтын ла производительный ий-делердинге өзүмининге кеминде (ишчилердинге ижи тех-нический жепселгенинде, производствонь механизиро-вать ла электрифицировать эткен кеминде, специа-листтерле жеткилделгенинде, иштеп турган улустынге көп нургунынын таскадузынын кеминде), анайда ок журт жерде ле городто журтаган улустынге жадын-жү-рүмининге кеминде (кирелтелердинге кеминде ле кебе-ринде, иштенер ле журтап жадар айалгаларда, медицин-ский жеткилдеште) өрөлү-төмөндү болоры узак өй-гө жоголбой турды.

КПСС-тинге Төс Комитедининге мартовский (1965 ж.) Пленумында партиянын ленинский аграрный поли-тиказынын тын өзүмдү социализмдинге айалгаларына келиштире жаңы ууламжызын баштаган. Бистинге об-щественонь арга-чыдалы, экономиказы өзүп, түрген тынгий бергени совет албатынын жадын-жүрүмининге кемин бийиктедери керегинде суракты партиянын практический ижинде төс ууламжы эдип тургузар арга берди. Анайда партиянын аграрный политиказында мындый эки стратегический амаду тургузылды: баш-тапкызында, албаты-калыкты аш-курсакла, про-мышленностьты сырьело быжу ла канча ла кире көп жеткилдеерге журтхозяйственный производствонь ты-ныдар; экинчизинде, журт жерде ле городто журтаган улустынге жадын-жүрүмининге бастыра айалгаларын ток-тоду жоктон жуукташтырар.

Партиянын аграрный политиказынын жаңы уулам-жызында эки амадуны жүрүмде бүдүрерге ийде-күчтер-ди журтка көптөдө берерге келишкен. Анайда эткени

городтын ла деремненин ортодо башкаларды јоголтор-го производительный ийделерди тынгыдарында јаан алтам эдери керектү деп Лениннин айтканына јараган. «Јурт хозяйството капиталный чыгымдарды улам ла көптөдөри јанынан партиянын политиказын бис кыйа баспай бүдүрип турар учурлу» деп, КПСС-тин Төс Комитединин июльский (1978 ј.) Пленумда нөк. Л. И. Брежнев айткан.

Јурт јерлерде социальный өзүмди ичкери көндүктирерине школдор, больницалар, культурно-просветительный учреждениелер тударына капиталный чыгымдарды көптөдип турганы јаан јөмөлтө эткен. 1965 жылдан ала 1980 жылга јетире јурт јерлердеги производственный эмес керектерге капиталный чыгымдар үч катап көптөгөн.

Партия ла башкару калганчы жылдарда јуртхоз-продукталарды государство садып алатан бааларды бийиктетти, планга үзеери саткан продукция учун үзеери төлөөр эткен. Онон улам 1965—1977 жылдарда колхозтор ло совхозтор үзеери 175 миллиард салковой кирелте алдылар. Ол тоодон 166 миллиард салковой акча улустын ижи учун төлөөрин бийиктедерине, пенсияларды көдүрерине, социальный страхование-нин төс фондын ла материальный сыйлар фонд төзөөрине тузаланылган.

Партия ла башкару иш аайынча үлештиретен социалистический ээжини јаантайын јарандырып јадылар. Индустриальный ла јуртхозхозяйственный производстводо иштеп турган улустын ижи учун төлөөр кеми јарамыкту болотони јеткилделет.

Јурт јерлерде садуны, коммунальный ла бытовой јеткилдешти јарандыраарына партия јаан ајару эди туру. 1965 жылда јурттагы улуска розничный саду ажыра кижии бажына 222 салковойдын товары садылган болзо, јетенинчи жылдардын учында 500 салковойдон ажыра товарлар садылган. 1980 жылда бир кижиге келишкен бытовой јеткилдеш 1975 жылдагызынан эки катап көптөди.

Албатыны бытовой јеткилдеери јаранды. Онынчы бешјылдыкта областта јуртаган улусты бытовой јеткилдегени 19,2 миллион салковой болды, ол тогузынчы бешјылдыктагызынан 4.2 миллион салковойго көп.

Бистинг јурттарыстын кебери јаранган. Олорды јарандыларына онынчы бешјылдыкта 7,2 миллион сажковой чыгымдалган. Колхозтордо ло совхозтордо јараш ла кеен-телкем туралар көп тудулды. Олорды городтордогы туралар чилеп, је ол ок өйдө јурт јердеги јүрүмге јарамыкту эдип јазаган.

Јурт јерде ле городто јуртаган улустын јадын-јүрүмининг кемин јуукташтылары јанынан сурак КПСС-тин XXVI съездининг јөптөринде база темдектелген. Съезд партийный ла советский органдардын ајарузын колхозчылардын ижин јангырта төзөөрине, иш учун төлөөрин өскөртөрине ууландырды. Олорго ишмекчилерди ле служащийлерди социальный јеткилдейтен система таркап јат. Анайда эткени, Лениннинг айтканыла, ишмекчининг ле крестьяниннинг ортодо социальный башкалузын јоголторына апарар деп, нөкөр Л. И. Брежнев партиянын XXVI съездинде айткан.

Туулу Алтайдын коммунисттери, ишкүчиле јаткан албаты-калыгы јурт јердеги јүрүмининг культурно-бытовой айалгаларын чик јок јарандырганы ажыра городтын ла деремненинг ортодо башкалузын јоголторы јанынан КПСС-тин XXVI съездининг исторический јөптөрин јүрүмде бүдүрип, эрчимдү иштенип турулар.

Н. С. Модоров

АГИТАТОРДЫНГ КАЛЕНДАРИ

21 июнь — медишчининг күни

Албатынын су-кадыгы бистинг Совет орооныстын эн жаан байлыгы болуп јат. Жаан городтордо эмезе ыраак деген јурттарда, больницаларда, поликлиникаларда ла лабораторияларда ак халат кийип, агару иш бүдүрген мундар тоолу эмчи улус түни-түжи иштегилейт. Олор улустын су-кадыгын корулап јадылар. Олорго эл-јон качан да болзо учы-куйузы јок быйанду.

Бистинг ороондо медишчининг күнин СССР-динг Верховный Советинин Президиумынын Указы аайынча 1965 жылдан бери июнь айдын кажы ла үчинчи воскресен күнинде темдектелет.

Бир канча тоолор:

Бүгүнгү күнде Туулу Алтайда кажы ла 10 мун кижиге 155 больничный орыннан, 25.7 врачтан. 109 орто медицинский ишчиденг келижип јат.

Областьта бастыра иштеп турган врачтардын тоозы 439 кижиге, орто медицинский ишчилердин — 1861.

Өткөн жылда областьтын турбазаларында су-кадыгын орныктырып 145,9 мун кижиге амыраган.

11 июльда — Монголияда Албаты революция јенгенинен ала 60 жыл толуп јат

Улу Октябрьдын идеяларына ла ченемелине тайанып, Монголиянын албаты-революционный партиязы элбек калык-јонды јангыс күрееге јууп, оны империализмге ле феодализмге удуралбаты-демократический революцияга көдүрген. Анайып, Монголияда 11 июльда 1921 жылда албатынын јангы тургузылган.

Революциянын јенүлерин быжулап, МНРП бойынын III съездинде (1924 ј.) орооннын ичкери өзүми-

нин генеральный ууламжызын жөптөгөн. Бу ууламжынын төс учуры — Лениннин үредүзи аайынча азында социально-экономический жанынан сондоп калган ороондор капиталистический өзүмнин жолыла барбай, феодализмнен социализмге көчөринин жолы болгон. 1924 жылдын ноябрь айынан бери Монголия албатынын республиказы деп адалат.

Жаңы экономиканы ла культураны төзөп баштаган өйдө монгол калыкты бойынын ишмекчи клазы өзүп келген, албатынын интеллигенциязы там тыгып өскөн. Төртөнинчи жылдар башталып турарда Монголияда политический де, экономический де, культурно-идеологический де жанынан албатынын революциязынын баштапкы текшидемократический солынталардан экинчи социалистический кубулталар эдерине жарамыкту бастыра айалга болгон деп айдар керек. Социализмди төзөөринин төс ууламжылары МНРП-нын X съездине (1940 ж.) жөптөгөн болгон.

Бу задачаны бүдүреринин шылтузында МНР-дин ишкүчиле жаткандары иштин арбынын онон ары бийиктеткен, социалистический культурный революцияда жакшынак жедимдерге жеткен. Сүрекей жаан жегү — ол 1959 жылда араттардын хозяйстволоры бойларынын күүндериле социалистический кооперацияга биригери жанынан иш божогоны болгон. Промышленностьтын ийде-күчтерин тыгытканынын шылтузында 60-чы жылдардын башталганында МНР аграрный орооннон аграрно-индустриальный ороон боло берген.

Эмдиги өйдө Монголия социализмди төзөп божодорына көчкөн.

Карындаштык орооннын ичкери өзүмине сүрекей жаан болужын Советский Союз ла социалистический нажылыктын өскө дө ороондоры жетирип жадылар. Темдектезе, бүгүңги күнде МНР-дин промышленный продукциязынын 50 процентин, ол тоодо электроэнергиянын 90 процентин, таш көмүрдин 85 процентин, түктен эткен бөстин 100 процентин Советский Союзтын болужыла тудулган предприятиелер эдип чыгарат. Ороондо белетелип турган бастыра эттин ле эттен эткен аш-курсактын төртөн процентин Советский Союзтын технико-экономический болужыла тудулган журтхозяйственный комплекстер берип жат.

Бистинг ороондордын качан да бузулбас на́йылыгынын база бир жаан кереези — ол «Эрдэнет» деп горно-обогатительный комбинат боло берди. Чойго ло молибденге сүрекей бай жерде тудулып јаткан комбинат Азияда эн жаан болор ло телекей үстінде мындый ок эн жаан 10 предприятиенин тоозына кирер. «Эрдэнет» бастыра ийде-күчиле иштеп баштаза, Монголиянын өскө ороондорло садыжар аргазы тынгий берер.

Экономикадагы ла культурадагы једимдерден, Советский Союзла, өскө дө социалистический ороондорло өмөликти ле на́йылыкты бастыра јанынан тынгытканынан улам МНР-дин телекейлик керектердеги тоомјызы бийиктеп туру. Монголия 1961 жылдан бери ООН-нын члени. Бүгүнгү күнде МНР-телекейдин 80 кирелү орооныла дипломатический колбулар тудуп јат.

19 июль — Metallургтын күни (тоолор ло керектер)

Metallургтын күни — жылдын сайынгы байрам, бистинг ороондо 1957 жылдан бери июль айдын кажы ла үчинчи воскресен күнинде темдектелет.

Јангыс ла өткөн жылда орооныс 115 миллион тонна чой, 157 миллион тонна болот, 109 миллион белен прокат, 18,5 миллион болот труба кайылтып алган. Ого үзеери канча кирези өгдү металлдар казылган.

Советский металлургиянын баштапкы предприятия — Магнитогорсктагы Лениннин ле Иштин Кызыл Маанызы ордендер тагынган металлургический комбинат бежен жылдын туркунына Төрөлиске 300 миллион тонна болот кайылтып берген. Онын продукциязы орооннын 7 мун предприятиезине, 32 орооннын заводторына аткарылат.

Эмдиги өйдө бистинг ороондо кайылткан болоттын кажы ла экинчи тонна кирези темирдин сыныгынан кайылтып јат.

Өткөн бешјылдыкта пионерлер ле үренчиктер 2 миллионнон ажыра тонна темирдин сыныгын табыштыргандар.

26 июль — СССР-дин Талайла жүрер Жуучыл Флодынын күни

СССР-дин Талайла жүрер Жуучыл Флодынын жан-жыккан бу байрамын бистин бастыра орооныс ла черүнинг ле флоттын жуучылдары көдүрингилү тем-дектейт. Бу күнде бис Телекейлик тенгистин ончо тел-кемдеринде амыр-энчү учун Төрөлистин маанызын бийик көдүрген жуучыл талайчыларды, Жуучыл Флот-тын тын ийделү техникасын эдеечилерди уткый-дыс, Ада-Төрөл учун Улу жууда ат-нерелү жуулашкан талайчыларды быйанду эске алынадыс.

Советский Союзтын жараттарына 12 талайдын суу-лары толкуланат. Узуны 60 мун километр советский грандардын 40 муннан ажыразы талайларла өдүп жат.

28 январьда 1918 жылда В. И. Ленин Ишмекчи-Крестьянский Кызыл Черү төзөөри керегинде Декрет-ке кол салган, а 11 февральда — Ишмекчи-Крестьян-ский Кызыл Флот төзөөри керегинде Декрет жүрүм алынган. Талайла колбулу керектер аайынча баштап-кы комиссар болгон кижиге — Балтиканын матрозы большевик П. Е. Дыбенко.

Ада-Төрөл учун Улу жуу башталып турган өйгө Талайла жүрер Жуучыл Флоттын тоозында 3 линейный кереп, 7 жеңил крейсер, 22 каруулчык кереп, 80 траль-щик, 269 торпедный катер, суунын алдыла жүрер 218 кеме, 2581 самолет, жараттан адар артиллериянын 260 батареязы болгон.

Жуу өйинде совет талайчылар өштүнинг 1300 жуу-чыл керебин, кош тартар 1400 кирелү керебин чөнгү-рип салгандар.

Ладожский жуучыл флотилиянын талайчылары ат-нерелү жуулажып, «Жүрүмнинг жолы» деп адалган жерди түн-түжи сергелен коругандар. Бүдүн жарым жылдын туркунына Ладожский көл ажыра 1 мил-лион кирелү кижиге ле 1,5 миллион кирелү тонна кош өткүрилген.

МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖАКЫЛТАЛАР

Идеологический звенолор керегинде

Идеологический звенонын амадулары ла задача-лары.

Идеологический звенолор — журт хозяйстводо жаан учурлу иштер өдүп турган өйдө, темдектезе, өлөн ижинде, идеологический иш өткүреринин тузалу эп аргазы болуп жат. Анчадала ол КПСС-тин Төс Комитединин «Идеологический, политико-таскамалду ишти оноң ары жарандылары керегинде» жөбинин бастыра тскши-политический ишти чокум ла канча ла кире тузалу өткүрер деген некелтени бүдүрерге жарамыкту айалга төзөп жат деп айдар керек.

Идеологический звенолордын төс задачалары — ишкүчиле жаткандар ортодо социалистический мөрөй керегинде жартамалду ишти там ла элбедери, онын итогторыла элбеде таныштылары, озочыл ченемелди таркадары, болуп турган жедикпестерди түргөн жоголторго болуш жетирери.

Идеологический звеноны төзөөринин ээжизи ла структурасы

Идеологический звено агитколлективтин бойында төзөлип, онын бир жаан бөлүгү болуп жат. Жаңыс ла агитколлективте канча-канча андый звено до болзо кем жок. Идеологический звено кажы ла журтхозяйственый комплексте, малчылардын фермазында, анайда ок азырал белетеер ле түжүм жуунадар өйдө төзөлөр аргалу.

Жүрүмде болуп турганы аайынча, идеологический звеного 4—5 кижиги кирет. Олор — орто звенонын специалисттери ле башкараачылары, озочыл ишмекчилер ле колхозчылар, культуранын ишчилери, үредүчилер, медишчилер, агитационно-массовый иштин эрчимдү туружаачылары.

Звенонын члендери керегинде суракты агитколлек-

тивтин заведующийи парторганизациянын качызыла кожо ажындыра көрүп шүүжер учурлу. Кажы ла кижиле танынан куучындажып, ого бүдүретен иштерди жаргап берер керек. Звенонын бастыра составы парткомдо эмезе парторганизациянын бюрозында жөптө-лөт.

Идеологический звенонын члендеринин бүдүретен иштери:

— коллективтеги социалистический мөрөйдин итотторын жаантайын көрөри, онын экранын ла дневнигин өткүрери, көргүзүлөрдиг доскозын жазаары, иштеги мактын флагын көдүрери, оперативный жетирүлөрдиг хозяйствонун пресс-группазына ийери) бу ишти бригаданын учет аайынча болушчызы, бөлүктинг диспетчери, малчылардын бригадири ле бого түнгей иштү өскө дө улус өткүрзе, мөрлү болор);

— агитпунктты, малчылардын фермаларындагы, өлсөңчилердин одуларындагы кызыл толуктарды керектү көргүзүлү агитацияла кееркеде жазаар (бу ишти көп сабазында культуранын ишчилери, үредүчилер, оос политический агитациянын өскө дө активисттери бүдүргилейт);

— агитпункттын, кызыл толуктын ижин төзөөри, политический кычырыштар, политико-таскамалду ла культурно-массовый өскө дө иштер өткүрери, стенгазеттердин чыгып турганы шинжүде тудары (бу ишти бригадалардын ла фермалардын жаандарына звеньевойлорго бүдүмжилеерге жараар);

— озочыл ченемелди, жакшынак баштанкайларды таркадары, «жалкындар», жуучыл листовкалар чыгарары, озочылдарды жарлап уткыыры (бу ишти специалисттер, культпросветучреждениенин ишчилери бүдүрер аргалу).

Идеологический звенонын бастыра ижин полит-организатор башкарат ла шинжүде тудат, а ол бойы парткомнын эмезе цеховой парторганизациянын бюрозынын члени. Политорганизатор звенонын ончо члендеринин ижин ууламжылайт, пресс-группала, оперативный группала, хозяйствонун штабыла колбу тудат ла олардын жакылталарын бүдүрөт, керек болзо, райкомнын да пресс-центриле колбуга чыгып, башка-башка сурактардын аайын жартайт.

Идеологический звенолордын материалый тө-
зөлгөзи — оду, фермадагы эмезе турлудагы кызыл
толук.

Идеологический звенонын ижин пландарга ла оны шинжүде тудары

Идеологический звенонын планы партиянын рай-
комынын, хозяйствонун парткомынын ла агиткол-
лективтин өткүрип турган организационный ла текши
политический иштердин программасы аайынча тур-
гузылат ла ол парткомнын эмезе бюронын жуунында
жөптөлип жат. Бу план журтхозяйственный кандый бир
жаан кампаниянын учына жетире тургузылар жанду.

Анчадала жаан учурлу иштер өдүп турган өйдө
звено бойынын ижин күнүн сайын пландаарына кө-
чөт.

План тургузары, оны бүдүрери, коллективтеги
бастыра политико-таскамалду ишти өткүрери ле оны
шинжүде тудары учун каруузына политорганизатор
ло агитколлективтин заведующийи туруп жадылар.

Парткомнын, цеховой парторганизациянын бюро-
зынын жуундарында политорганизатордын отчетдын
жаантайын ла угуп турар керек. Идеологический зве-
нонын ижин шинжүде тударынын эп-аргаларынын
бирүзи — звенонын дневнигин өткүрери болуп жат.

Идеологический звено «Знание» общественнын баш-
тамы организациязыла, хозяйствонун политинфор-
маторларынын группазыла жуук колбулу иштеп жат.
Je ол ок өйдө лекторлор ло политинформаторлор зве-
нонын составына кирбейт. Олор парткомнын тургус-
кан графиги аайынча бойларынын алдында иште-
гилейт. А звенодо дезе онын бир члени оос полити-
ческий куучындар өткүрери учун каруулу болор
учурлу.

Политинформаторлордын группаларынын ла «Зна-
ние» общественнын башкараачылары лекторлордын
ла политинформаторлордын пландарын политоргани-
заторлорло жөптөжип турза, тузалу болор.

4 акча

ГОРНО-АЛТАЙСК · 1981